

Mantık Araştırmaları Dergisi

Journal of Logical Studies

Ayn Rand'ın Objektivizm Felsefesinde Araç Olarak Mantık ve Mantık İlkeleri

Yazar(lar) | Author(s): Hülya ALTUNYA – Nuray Doğan

Bu makaleyi kaynak gösterin | Cite this article:

Altunya, H , Doğan, N . "Ayn Rand'ın Objektivizm Felsefesinde Araç Olarak Mantık ve Mantık İlkeleri". Mantık Araştırmaları Dergisi 1 (2019): 6-35

Bu makaleye çevrimiçi ulaşın | See this article online:

<https://dergipark.org.tr/mader/issue/46688/572939>

İletişim | Contact

Adres: Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, 38030 Melikgazi/KAYSERİ
mantikder@gmail.com - <https://dergipark.org.tr/mader>

Ayn Rand'ın Objektivizm Felsefesinde Araç Olarak Mantık ve Mantık İlkeleri*

 Hülya ALTUNYA**

 Nuray Doğan***

*“Mantığın varlığını kabullenmek istemeyen bir kafatası avcısı, tezini mantık kullanmadan kanıtlayabilir mi?”*****

Özet

Objektivizm felsefesinin kurucusu Ayn Rand, insanın sahip olduğu en değerli şeyin yaşam olduğu görüşündedir. İnsanlar yaşamlarını sürdürmelerini sağlayacak olan bilgileri elde edebilmek için düşünmek zorundadır. Düşünmek denilen şey akılla yapılır yani insanın sağ kalmasını sağlayacak olan aracı aklıdır. İnsanın aklını kullanarak yaşamında iyi eylemlerde bulunması ve başarılı olabilmesinin yolu; mantık, amaç ve özsaygıdan oluşan üç ilkeye bağılı kalmasıyla mümkün olur. Burada insanlara yaşamında rehber olma görevini üstlenen objektivizm felsefesinin dayandığı aracı güç, mantıktır. Kendi aklını kullanma özgürlüğüne sahip bireyler, yaratıcı düşünme biçimiyle ve mantıksal kurallara bağılı kalarak eserlerini üretir, iyi eylemlerde bulunur ve mutlu bir yaşam sürerler. Onun objektivizm felsefesinin temelinde, “objektif gerçeklik” kavramı bulunmaktadır. Objektif gerçeklik, insanın duygularından, beklentilerinden bağımsız olarak var olan şeydir. Bu gerçeklik ise varoluş, bilinçlilik ve özdeşlik şeklinde üç aksiyoma dayanır. Aklın apaçık olarak kabul ettiği ve kanıtlanmaya ihtiyaç hissedilmeyen bu üç aksiyom, klasik mantığın zemininde bulunan “özdeşlik, çelişmezlik ve üçüncü halin imkansızlığı” ilkesini hatırlatmaktadır. Ayn Rand bu üç ilkedен hareketle objektivizm felsefesinin mutlak gücünün aracı olarak “mantığı” göstermektedir. Bu nedenle insana yol gösterici olduğu savunulan objektivizm felsefesinde mantıksal ilkeleri her yönüyle ele almak ve sistemli bir şekilde aktarabilmek amacıyla Ayn Rand'ın objektivizm felsefesinin bütün savunularını içinde barındıran *Atlas Vazgeçti* adlı eserini temele alarak onun felsefesinin işlevini ve onun mantıksal temellerini ortaya koymayı amaçladık.

* Bu çalışma Nuray Doğan tarafından Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde Doç. Dr. Hülya Altunya danışmanlığında yürütölen “Ayn Rand'ın Felsefesi: Objektivizm” başlıklı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

** Doç. Dr., SDÜ, İlahiyat Faköltesi, hulyaaltunya@sdu.edu.tr

*** SDÜ, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Öğrencisi, nry_cln@hotmail.com

**** Ayn Rand, *Yeni Entelektüel İçin*, çev.: Orhan Düz-Belkıs Dişbudak, (İstanbul: Plato Film Yayınları, Haziran 2009), 211.

Anahtar Kelimeler: Objektivizm, Mantık, Özdeşlik, Bilinç, Yaşam.

Logic and Principles of Logic as A Means in The Philosophy Objectivism of Ayn Rand

For Ayn Rand, founder of the philosophy of objectivism, “life” is the most valuable thing a person can have. In his view, human being has to think how to get knowledge for surviving his /her life. Thinking is possible with reason; that is, human being can survive in terms of his/her intellect. However, in order to have a good action and be successful via intellectual life, he/she has to focus on the following three rules: logic, goal, and self-respect. Logic becomes a means in the philosophy of objectivism who aims to provide human life with guidance. In the basis of Rand’s philosophy, there is the notion of “objective reality”. Objective reality exists independently from emotions and expectations of human being. This reality reveals itself regarding three axioms: existence, consciousness, identity. These a priori and self-evident axioms remind the three principles of classical logic: identity, contradiction, excluded middle (or third). Ayn Rand accepts logic as a means for revealing the absolute power of the philosophy of objectivism in terms of the above three principles.

Keywords: Objectivism, Logic, Identity, Conscious, Life.

Giriş

Objektivizm felsefesinin kurucusu kabul edilen Ayn Rand,¹ akılcılık, akılcı bireycilik (veya bencillik), özgürlük, insan hayatı, insanın yaratma

¹ XX. yüzyılda yaşamış olan Ayn Rand, bir romancı, aynı zamanda bir filozoftur. Rand bir roman yazarı olmasına rağmen felsefi bir çerçeve olmadan insanın varoluşunun resmini sunamayacağını düşündüğünden kendini roman yazarı olmasının yanında bir filozof olarak da nitelemiştir. <https://www.aynrand.org> (Erişim Tarihi: 25.10.2018) Ayn Rand, 1905'te Rusya'nın Sen Petersburg kentinde dünyaya gelmiştir. Asıl adı Alisa Zinovyevna Rozenbaum'dur. 1917 yılındaki Bolşevik ihtilalinden sonra ülkesinde çıkan iç savaştan dolayı Alisa ve ailesi Kırım'a kaçmış ve orta öğrenimini burada tamamlamıştır. Petrograd Devlet Üniversitesi'nde felsefe ve tarih okumuştur. Daha sonra Devlet Sinema Sanatları Teknik Okulu'nda eğitim almıştır. 1926'da Amerika Birleşik Devletleri'ne gitmiş ve Amerika vatandaşlığına geçerek 1982 yılında ölünceye kadar burada yaşamıştır. Kendisinin en meşhur eseri olan *Atlas Vazgeçti* başta olmak üzere çok sayıda romanı ve felsefi eseri bulunmaktadır. İlkay Yılmaz, “Ayn Rand”,

http://yilmaz.mersin.edu.tr/derslerdir/materyaller/KIS/rand_1y3.pdf , (8.11.2017), 3. <https://plato.stanford.edu/entries/ayn-rand/#LifeWork> Erişim Tarihi: (25.10.2018). Onun bazı eserleri şunlardır: Onun 1938 yılında *Ego/Ben (Anthem)* adında bilim-kurgu

Hülya ALTUNYA – Nuray Doğan

gücü ve kapitalizmle ilgili görüşlerini romanlarında ve felsefî eserlerinde açıklamıştır. Onun romanları, objektivist felsefenin temellerinin atılması bakımından felsefî değeri yüksek eserlerdir. Hatta onun bu eserleri, tezlerini tam olarak felsefenin kavramlarını kullanmadan ifade eden F. Kafka (ö. 1924), A. Camus (ö. 1960), J.P. Sartre (ö. 1980), F. M. Dostoyevski (ö. 1881), Simone de Beauvoir (ö. 1986) gibi tezli roman yazarlarından² farklı olarak, felsefeyle birlikte mantığın da kavramlarını kullandığı tezli roman türündendir. Ayrıca onun bu romanları, bireyci felsefenin üzerine mantıksal düşünme biçiminin tam olarak uygulanmasıyla³ ortaya çıkan özgür ve bencil bireylerin yaşadığı kapitalist sistemin bir tür savunusuna dönüşmüştür. Onun mantıksal düşünme biçiminde, Aristoteles (ö. M.Ö. 322)'in mantık anlayışının etkisi olmakla birlikte modern dönemin özgürlükçü yaklaşımının izlerini taşıyan bireysel akıl yürütmelere güvenen ve bunu öneren bir tavır hâkimdir.

Mantığın insanın yaşam kalitesini ve gücünü arttırdığını savunan Rand'a göre, doğru bilgiye ulaşmanın biricik yolu da, mantıksal düşünmedir. Bunun için insan yaşamayı seçtiğinde onu yönetecek üç şey; mantık, amaç ve özsaygı olmalıdır. "Mantık onun tek bilgi aracıdır. –

türünde bir romanı bulunmaktadır. Kolektivizmin doğurduğu karanlık çağı ele alan bu romanda, 'ben'in yerine 'biz'in kabul görüldüğü dünyaya bir karşı çıkışı incelenir. Ona göre öncelik 'biz'in değil 'ben'in hakkıdır. 1943 yılında yazdığı *Hayatın Kaynağı* (*The Fountainhead*) adlı romanında, bir mimarın ideallerine nasıl sahip çıktığı ve onun gelenekçi değerlere karşı çıkışı anlatılır. Bu romanda yaratıcı düşünme biçimine sahip kişinin, özgün fikirleriyle dünyayı "kendi" olarak kurgulama biçimi incelenir. 1957 yılındaki *Atlas Silkindi* (*Atlas Shrugged*) adlı romanı, üç farklı bölümden oluşur. Burada insan varoluşunun temel problemleri ele alınır ve bu problemlere radikal cevaplar vermeye çalışır. Objektivizm felsefesinin sistemini kuran bu roman, çok fazla felsefî konuya değinir. Akıl ilkeleri ve mantık konularının da ele alındığı bu eserde, bu ilkelere uygun yaşayan bireylerin mutlu ve başarılı oluşu dile getirilmektedir. 1961 yılında *Yeni Entelektüel İçin* (*For the New Intellectual*) adlı kitabını yayımlayan Rand, objektivizm felsefesini insanlara sunma çabasını bu kitapla sürdürmüştür. 1967 yılında *Objektivist Epistemolojiye Giriş* (*Introduction to Objectivist Epistemology*) adında bir kitap daha yazmıştır. Bu, epistemoloji üzerine yazılmış bir kitaptır. <https://www.aynrand.org/novels/anthem>.

² Ali Osman Gündoğan, "Edebiyat ile Felsefe İlişkisi Üzerine", *AÜİFD*, (1999): 196.

³ Ayn Rand eserlerinde felsefî görüşlerinde mantık biliminden istifade ettiği gibi bizzat kendisi de mantıksal çıkarımlarla eserlerini yazdığı için "Mrs. Logic" takma adıyla da tanınmaktadır. Nicholas Dykes, "Mrs. Logic And Law, A Critique of Ayn Rand's View of Government", *Philosophical Notes*: 50, (Libertarian Allians: 1998). <http://www.libertarian.co.uk/lapubs/philm/philm050.pdf> (Erişim Tarihi: 25.04. 2019)

Amaç, o araçla elde edebileceği mutluluğun seçimidir.- Özsayı da, kendi aklının düşünebilme ehliyetine sahip, kendi kişiliğinin mutluluğa layık olduğundan ihlal edilmez biçimde emin olmasıdır.”⁴ Başka bir ifadeyle insan mantık ile bilgiyi elde edip yine mantık ile mutluluğu seçmeyi amaç edinmelidir. Yaşamayı seçen her insan düşünebilme kabiliyetinde olduğunu unutmamalı ve mutluluğu amaç edinmelidir. İnsan bu üç değerle iyi eylemler ortaya koymalıdır. İnsanın iyi eylemleri aslında onun ontik ve epistemik yaklaşımıyla ilişkili olarak varoluş ve bilinçliliğin birbirine olan bağıyla ortaya çıkar. Sözelimi bu iyi eylemler; “... rasyonellik, bağımsızlık, tutarlılık, dürüstlük, adalet, verimlilik ve gurur...”⁵ dur. Şu halde onun objektivizm felsefesi, ontik ve epistemik ilkelerle birlikte başta bağımsız düşünen bir akla, mantıksal kurallara bağlı bireylerin ürettiği düşünsel temele dayanmaktadır.

Ayn Rand'ın *Atlas Vazgeçti* isimli romanının, objektivist felsefi düşünme biçiminin örnekleri üzerine kurgulanması dikkat çekicidir. Ona göre kendi felsefesi, roman karakterlerinde iyi sonuçlar doğurduğu gibi, aynı iyi sonuçlara kendisini ulaştırır.⁶ Buradan hareketle o, objektivist felsefenin hayata uygulandığında iyi sonuçları beraberinde getireceğini ileri sürer. İyi sonuçların en önemlisinin başarı olduğu, onun romanlarında geniş biçimde ifade edilir. İnsan kavramı tanımlanarak açıklanırken felsefi bir yol izlenerek ve yaratıcı düşünmeyi kullanarak başarıya ulaşma üzerinde durulmuştur.⁷

1. Ayn Rand'ın Objektivizm Felsefesinin Dayanağı: Objektif Gerçeklik

Ayn Rand'ın ortaya koyduğu objektivizm felsefesini anlamak için öncelikle “objektif gerçekliğin” (objective reality)⁸ ne anlama geldiğini

⁴ Ayn Rand, *Atlas Vazgeçti 3.Bölüm: Gerçek Gerçektir*, çev.: Belkıs Dişbudak, (İstanbul: Plato Film Yayınları, 2008), 564.

⁵ Ayn Rand, *Atlas Vazgeçti 3.Bölüm: Gerçek Gerçektir*, 564.

⁶ Ayn Rand, *Atlas Vazgeçti 1.Bölüm: İtirazsız*, çev.: Belkıs Dişbudak, (İstanbul: Plato Film Yayınları, 2008). Yazarın önsözü bölümünden alınmıştır.

⁷ <https://www.aynrand.org>

⁸ “Nesnel gerçeklik; Varlığı kendisini gözlemleyen ya da algılayan öznenin bağımsız olduğu düşünülen, insanların isteklerinden, duygularından, inançlarından kesin çizgilerle ayrı bir varlığı bulunan; ancak akıl yoluyla tasarılan bir şeyin yetkinlik

Hülya ALTUNYA – Nuray Doğan

sorgulayabiliriz. Onun düşüncesinde objektif gerçeklik; “İnsanın duyularından, beklentilerinden ve bilincinden bağımsız olarak var olan bir gerçekliktir”⁹ denilebilir. Objektif gerçeklik; içinde varoluş, bilinç ve özdeşlik kavramlarını barındırır. Varoluş, bilinç ve özdeşlik birer aksiyomdur. Aksiyom dediğimiz şey ise herhangi bir kanıt gerektirmeksizin doğrudan algılanan ve yaşanan şeylerdir.¹⁰ Varoluş, bilinç ve özdeşlik birer aksiyom olduklarından kanıt bir kanıtı ihtiyaç duymadan algılanır ve yaşanır. Bu üç aksiyom insanın en temel bilgilerini elde etmesini sağlar. “Kaynağını gerçeklikte bulan önermelerin ‘kimliklendirilmesini’ ifade eden aksiyomlar, hiçbir kanıtlamaya ya da açıklamaya ihtiyaç duymadan doğrudan algılanırlar ve yaşanırlar.”¹¹ Bu aksiyomlar en temel bilgilerdir.¹² Buradan hareketle objektif gerçeklik; hiçbir kanıtı ihtiyaç duyulmadan doğru olduğu bilinen üç temel aksiyomla elde edilen gerçek bilgiler şeklinde tanımlanabilir.

Ayn Rand’ın felsefesinde *objektif gerçeklik* kavramı; insan aklının, hayatının ve kültürünün bağlı olduğu şeydir. İnsan bebeklik döneminden sonra A’nın A olduğunu, gerçekliğin gerçeklik olduğunu kavrar. İnsan bilgilerini bilincin duyusal algılarını derleyerek elde eder. Madde ne ise odur. Var olanlar, vardır. Maddenin iradesi yoktur. İnsanın iradesi vardır. İnsan bütün bunları anladığında ancak o zaman insan olarak kendini ortaya koyar. İnsanın duyuları insana parça parça, tek tek bilgiler verir, insan duyularıyla elde ettiği bilgileri birleştirebilmeli ve bu işi aklını kullanarak yapmalıdır. Duyular insana kesin bilgiyi verir ve duyuların verdiği bilgi gerçek bilgi olduğu için insanı aldatmaz. Evrende sebep-sonuç ilişkisi vardır. Hiçbir fiziksel varlık bir sebep olmaksızın harekete geçemez. Algılama durumu fizikseldir, insanın iradesi dışında

biçimi.” Sarp Erk Ulaş, *Felsefe Sözlüğü*, (Ankara: Bilim Ve Sanat Yayınları, 2002), 1031-1032.

⁹ Tuna Saral, “Kapitalizmin Etik Temeli: Ayn Rand Ve Murray Rothbard’da Serbest Piyasa İdeali”, (yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi, 2014), 10-11.

¹⁰ Cemal Yıldırım, *Ansiklopedik Çağdaş Felsefe Sözlüğü*, (İstanbul: Doruk Yayıncılık, 2004), 10; Harry J. Gensler, *The A to Z of Logic*, (Lanham-Toronto: The Scarecrow Press, INC UK, 2010), 23.

¹¹ Tuna Saral, “Kapitalizmin Etik Temeli: Ayn Rand Ve Murray Rothbard’da Serbest Piyasa İdeali”, 8.

¹² Bu aksiyomlar, klasik mantığın temellerinde yer alan “özdeşlik, çelişmezlik ve üçüncü halin imkansızlığı”nı hatırlatmaktadır. İbrahim Emiroğlu, Hülya Altunya, *Örnekleriyle Mantık Sözlüğü*, (İstanbul: Litera Yayıncılık, 2018), 17.

gerçekleşir. İnsan algıladığı şeyleri çarpıtma gücüne sahip değildir. İnsan duyularıyla elde ettiği algıları kendi icat edemez. İnsan duyuşal algılarından gelen bütün malzemeleri keşfetmelidir, insan algıladıklarını kendisiyle özdeş olan şeyler olarak belirgin hale getirmelidir. İnsanın yapması gereken şeyler için kullanacağı araç da; akıldır, kendi aklıdır. İnsan bütün bunları yapabilmeyi aklına öğretmelidir. İnsan aklını kullanarak bütün bu yapması gerekenleri yaptığı gün düşünen bir insan olabilir.¹³ Aklını kullanmayı öğrenen, aklını kullanmayı seçen, düşünen insan bir vahşi değil, artık gerçek akıllı insan olur.

Ayn Rand'ın objektivizm felsefesini daha iyi anlayabilmek için objektivizm felsefesinin ne olduğunun yanı sıra bu felsefenin eleştirdiği fikirler üzerinde de durmak gereklidir. Ayn Rand'a göre Kant (ö. 1804)'ın felsefesi temel konular söz konusu olduğunda objektivizmin karşıtıdır. "“Rand,” her temel konuda, Kant'ın felsefesi, Objektivizm'in tam karşıtıdır” diye yazar.” Nesnist Epistemolojiye Giriş, Rand, Kant'ın epistemolojisinin kökenine meydan okur ve radikal alternatifini ilerletir.”¹⁴ Ayn Rand, Kant'ın felsefesinin objektivizm felsefesiyle çatıştığını dile getirmektedir. Zira görünüş/gerçeklik ayırımını yapan Kant'a göre, objektif gerçeklik bütünüyle insan aklına kapalıdır ve bu, akıldan bağımsız olarak var olduğundan insan aklı tarafından doğası gereği bilinemez.¹⁵ Rand, Kant'ı akli yok saymaya cesareti olmadığı için akli sınırladığı düşüncesiyle eleştirmiştir. Kant akli reddetmemiş fakat aklın sınırlı olduğu fikrini ortaya atmıştır. Kant akli sınırlamış ve aklın bizi çelişkilere götürdüğünü savunmuştur. Kant'a göre insanın algıladığı her şey bir illüzyondur ve insan aklı olayları olduğu gibi anlamada yetersizdir.¹⁶ Rönesans'la gelen aklın yeniden doğuşu sonrasında Kant'ın akli reddetmeye cesaret edemediği düşüncesinde olan Rand, bu sebepten Kant'ın akli reddetmediği, reddedemediği için de akli sınırlandırma yoluna gittiği fikrini ortaya koymaktadır. Rand, Kant'ın akli sınırladığı görüşlerini ele alarak onun akli yıkmadığını ama aklın altını

¹³ Ayn Rand, *Atlas Vazgeçti* 3.Bölüm: *Gerçek Gerçektir*, 607-608.

¹⁴<https://www.aynrand.org/novels/introduction-to-objectivist-epistemology#immanuelkant-2>

¹⁵ Sarp Erk Ulaş, *Felsefe Sözlüğü*, 1033.

¹⁶ Immanuel Kant, *Arı Usun Eleştirisi*, çev.: Aziz Yardımlı, (İstanbul: İdea Yayınları, 2008), 250-251.

oyduğunu belirtmektedir.¹⁷ Rand için, akli reddetmeden de akli yok sayma çabası Kant'ın felsefesidir denebilir. Objektivizm felsefesine göre ise akıl her şeyi bilebilecek yeterliliktedir ve aklın sınırlandırılması söz konusu olamaz. Kant gibi akli sınırlandırma yoluna gitmeyen akıllı insan, objektivizmi anlayıp bilen ve ifade edebilendir. Objektivizmi kavrayabilen akıllı insan aynı zamanda varoluşun da bilincinde olan insan olarak karşımıza çıkar.

1.1. Varoluş Aksiyomu

Ayn Rand'ın üç temel aksiyomundan biri olan varoluş,¹⁸ en temel ve en önemli aksiyomdur. Varoluş aksiyomu rasyonelliği gerektirdiği için rasyonellik varoluşla ilgilidir. "Rasyonellik, varoluşun var olduğu gerçeğinin kabulü, doğruları hiçbir şeyin değiştiremeyeceğinin ve bunu algılama eyleminden daha öncelikli hiçbir şeyin var olmayacağını kabulüdür."¹⁹ Rasyonellikte varoluşun algılanması, düşünerek mümkün olabilir, hatta bu düşünmenin kendisidir demektir. İnsanın tek ve biricik değer yargısı akıldır. Akıl insanın eylemlerinde kendine rehber olarak alması gereken tek yol gösterici olmalıdır. Rasyonellikten hiçbir şekilde ödün verilemez, rasyonellikte verilen tek bir ödün bilinci geçersiz hale getirir ve irrasyonelliği doğurur. Böyle bir durumda birey gerçekleri algılama durumundan koparak var olanların taklitlerine yönelebilir. Bilgiye gidilecek tek yol olan akıldan saparak bilgiyi inançta arayanlar mistisizme²⁰ yönelmiş olurlar ve mistisizm de var oluşun yok edilmesiyle eşdeğerdir. Böyle bir durum kişinin bilincinin yok sayılmasını doğurur.²¹ Ayn Rand'ın objektivizm felsefesinde bu kabul edilemez olduğundan varoluşta rasyonellik olmalıdır.

¹⁷ Ayn Rand, *İhtiyacımız Olan Felsefe*, çev.: Nejdet Kandemir, (İstanbul: Plato Film Yayınları, 2009), 105-109.

¹⁸ "Var olan, gerçeğe dayalı olarak var olan, gerçek varlık; özün karşıtı, bir şeyin ne olduğu, nasıl olduğu değil var olduğu olgusu. Şöyle ya da böyle biçim almış her türlü özelliklerin dışında burada olma, nitelikçe belirlenmemiş salt var olma olgusu." Bedia Akarsu, *Felsefe Terimleri Sözlüğü*, (İstanbul: İnkılap Kitabevi Yayınları, 1998), 190. "Varlığın, gerçek şeyleri düşsel ya da kurgusal şeylerden ayıran temel özelliği." Ahmet Cevizci, *Felsefe Sözlüğü*, (İstanbul: Say Yayınları, 2015), 441.

¹⁹ Ayn Rand, *Atlas Vazgeçti 3. Bölüm: Gerçek Gerçektir*, 564.

²⁰ "Mistik dediğimiz, başkalarının aklıyla ilk karşılaştığında kendi aklını teslim etmiş olan adamdır." Ayn Rand, *Yeni Entelektüel İçin*, 218.

²¹ Ayn Rand, *Atlas Vazgeçti 3. Bölüm: Gerçek Gerçektir*, 64 ve sonrası.

Ayn Rand objektivizm felsefesine varoluşun var olduğu gerçeğini temel gerçek kabul ederek başlar. İnsan yaşamı içinde gerçek olanı keşfetmeli ve gerçeği temel alarak hareket etmeyi başarmalıdır. Rand varoluş kavramını en açık şekilde 'Varoluş vardır.' şeklinde dile getirir. Akli olan insanlar var oluşun var olduğu bilgisinin farkındadır.

"Varoluş vardır... bu gerçeği anlamak, bizi buna bağlı iki aksiyomla karşı karşıya getirir: İnsanın algıladığı şey, var demektir, bu bir ve kişi ancak bir bilince sahip olarak var olur, çünkü bilinç, var olanı algılayabilme gücüdür, bu da iki."²²

İnsan varoluşun var olduğu bilgisini akli sayesinde elde eder. Ayn Rand'ın objektivizm felsefesinde gerçeklik nesnel bir mutlak olarak vardır. Gerçekliğin insana verdiği bilgiyi kullanmanın yolu düşünceler ve düşüncenin kapasitesidir. Var olanların var oluş sebebi Tanrı değildir. Rand'ın yaratıcı olarak kabul ettiği tek şey doğal unsurları, doğal olarak var olanları yeniden düzenleyerek onlara hükmetme gücüdür. Burada hükmetme gücünden kasıt insanın var olanları şekillendirme, onlara yön verme ve var olanları kendine göre düzenleyebilme gücüdür. İnsan var olanları kendi doğasına uyarlayacak, kendi çıkarına göre düzenleyecek güce yani var olanlara hükmetme gücüne sahiptir.²³

"Varoluşun (gerçeklik) varlığı, varoluşun var olduğu aksiyomdur, yani, evrenin bilincin (herhangi bir bilincin) bağımsızlığından var olduğudur... Varlığın var olduğu aksiyomunu kavramak için, doğanın, yani bir bütün olarak evrenin yaratılamaz ya da yok edilemeyeceği, varoluşun içine giremeyeceği ya da çıkamayacağı gerçeğini kavramak anlamına gelir. Temel kurucu unsurları ister atomlar ister atomaltı parçacıklar olsun, ya da henüz keşfedilmemiş bazı enerji formları olsun, bir bilinç ya da irade ya da tesadüfle değil, Özdeşlik Yasası ile yönetilir... Doğa metafizik olarak verilir- yani doğanın doğası herhangi bir iradenin gücü dışındadır."²⁴

Varoluşun varlığının aksiyom oluşu varoluşun kendiliğinden ve açık bir şekilde, herhangi bir kanıt gerektirmeksizin var olduğunun

²² Ayn Rand, *Yeni Entelektüel İçin*, 165.

²³ <https://www.aynrand.org/ideas/philosophy#inrand'swords-1>

²⁴ <https://www.aynrand.org/ideas/philosophy#inrand'swords-1>

Hülya ALTUNYA – Nuray Doğan

kabulüdür. Varoluş diğer var olan her şeyden bağımsız olarak kendi başına vardır. Evrenin varoluşu metafiziksel bir durumdur ve evrenin varlığı hiçbir şeye bağlı değildir. Evrenin yönetimini sağlayan Özdeşlik Yasası ise özdeşliğin kendisidir. Bir şey ne ise odur yani A, A'dır. Ayn Rand'ın varoluş hakkındaki kabulü Aristoteles'in varoluş ile ilgili fikirleriyle uyusmaktadır. Aristoteles'in de A, A'dır önermesiyle Ayn Rand'ın kabulünün ortak olduğunu söylemek mümkündür.

“İnsanın var olması, var olma sıralanışına göre, kendisi hakkındaki doğru önermeye evrik; çünkü insan varsa, insanın var olduğunu söylediğimiz önerme doğru olur ve evriktir; çünkü insanın var olduğunu söylediğimiz önerme doğruysa insan var demektir.”²⁵

Ayn Rand'ın üç temel aksiyomundan birincisi ve en önemlisi varoluşken, bir diğer aksiyom da bilinç aksiyomudur: “Bunlar indirgenemez birinciliklerdir ve bunları kanıtlama çabası kendisiyle çelişkilidir. Çünkü bunları kanıtlamaya çalışmak, “var olanı var olmayan aracılığıyla, bilinci bilinçsizlik aracılığıyla kanıtlamak yoluna gitmektir.”²⁶ Bu yüzden aksiyomlarının kanıtlama yoluna gidilmesi kendi içinde çeliştiğinden akıldışı kabul edilebilir.

Ayn Rand'ın aksiyomların kanıt gerektirmeyen gerçekler olduğuna dair görüşü Aristoteles'in bu konudaki fikirleriyle örtüşmektedir. Aristoteles *Metafizik* kitabında aksiyomları; “Aksiyom (to aksiyoma) mutlak olarak kanıtlanamaz bir ilke, kendi kendine yeten ve “hypothesis” gibi varlık içeren evrensel ve formel bir kuraldır.”²⁷, *İkinci Çözümlemeler* kitabında; “herhangi bir şeyin öğrenilmesi için bilinmesi zorunlu olana (aksiyom) ‘belit’ diyorum.”²⁸ şeklinde tanımlamıştır. Aristoteles'e göre aksiyomların ne olduğu, doğrudan yeterli bir biçimde deney yoluyla elde edilerek bilinir. Ayrıca sadece felsefe değil bütün bilimlerden de aksiyomların kabul edildiğini ve kullanıldığını belirten Aristoteles,

²⁵ Aristoteles, *Kategoriler*, çev.: Saffet Babür, (Ankara: İmge Kitabevi Yayınları, 2002), 85.

²⁶ Tuna Saral, “Kapitalizmin Etik Temeli: Ayn Rand Ve Murray Rothbard'da Serbest Piyasa İdeali”, 8-9.

²⁷ Aristoteles, *Metafizik*, çev.: Ahmet Arslan, (İstanbul: Sosyal Yayınlar, 2010), 159.

²⁸ Aristoteles, *İkinci Çözümlemeler*, çev.: Ali Houshiary, (İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2005), 11.

bilimler tarafından yapılan kanıtlamaların belirli öncülleri gerektirdiğini, bu öncüllerin her birinin kanıtlanamayacağını, aksiyomların ise kanıtla gerek kalmaksızın en evrensel olan bilgiler olmakla birlikte her şeyin ilkeleri olduğunu söylemektedir.²⁹ Bilimlerin herhangi bir şeyi kanıtlanma girişimine başvurduğunda, onların yola çıkacağı ve kendilerine temel alacağı bir cinsin varlığı kabul edilmelidir. Aksiyomlar evrenseldir. Aksiyomların evrenselliği bütün varlıklar için geçerli olduğu anlamını taşımaktadır. Bu durum ise aksiyomların metafiziğin alanında olduğunu göstermektedir.³⁰ “Onlar, varlık olmak bakımından Varlığın kendi kendisiyle ilişkisinin ifadesidirler. Onların evrensellikleri, varlık kavramının bir analizinden ibaret olmalarından ileri gelir.”³¹ Aksiyomlar varlık olmak bakımından varlığa aittirler. Her cins bir varlığa sahiptir. Bu sebeple aksiyomlar evrenseldir.³² Aksiyomların evrenselliği aynı zamanda bütün insanların aksiyomları kullandığını ortaya koyar.

Aksiyomların kanıtlanma çabesindeki çelişkinin sebebi bütün düşünme etkinliğinin algılamayla başlıyor olmasından, algılamamanın bilinci ve var olanların varlığını zorunlu kılmasından kaynaklanmaktadır. Varoluş olmalıdır ki var olanlar ve var olanları algılayabilecek bir bilincin varlığından söz edebilelim. Var olanı bir bilinç algılıyorsa o bilinç de o var olan da vardır, yani bilinç bir var olan aracılığıyla kendi varlığını da ortaya koymuştur. Yani var olanlar bize varoluşun olduğu bilgisini açıkça sunmaktadır. Ayrıca varoluşun varlığının açıklanabilmesi de algılayan bir bilinci, algılanan bir var olanı, varoluşun varlığını açıklayan bir aklı, onu dile getirecek bir insanı ve açıklamanın kendisine yapılacağı bir başka bilinci zorunlu kılar. Varoluşun varlığını kanıtlanma çabasında bütün işi yapan yine var olanlar olacağı için varoluşun varlığı konusunu kanıtlamak saçma olacaktır. Çünkü varoluşun varlığının kanıtlanması durumunda bu kanıtlanma yine var olan tarafından yapılmak durumundadır. Varoluş yoktur diyecek olan birinin de bunu söyleyebilmek için birçok var olana ihtiyaç duyacağından varoluşun yok

²⁹ Aristoteles, *Metafizik*, 160-161.

³⁰ Aristoteles, *Metafizik*, 199.

³¹ Aristoteles, *Metafizik*, 199.

³² Aristoteles, *Metafizik*, 199.

Hülya ALTUNYA – Nuray Doğan

olduğunu söylemek ve bunun kanıtlanma çabası içine girilmesi insana çelişkiden başka bir şey sunmaz.³³

Ayn Rand 'varoluş vardır' derken aslında var olan her şeyin var olduğunu söylemektedir. Bu kavram varlıkların nitelik ya da niceliği hakkında değil sadece var oldukları hakkında bilgi verir.

"Var olmak belirli bir kimliğe sahip olmak için bir şey olmaktır. Bu, Özdeşlik Yasasıdır: A, A'dır. Gerçekler, herhangi bir bilinçten bağımsız gerçeklerdir. Hiçbir tutkulu dilek, umutsuz özlem ya da umutlu yalvarma, gerçekleri değiştiremez. Gerçekleri görmezden gelmek ya da kaçırmak da onları silecektir: gerçekler değişmez, değişmez."³⁴

Varoluş vardır ve var olanlar yok değildir. Varoluş aksiyomu insanın başkaca şeyleri ele almadan önce kabul etmesi gereken bir aksiyomdur. Çünkü yalnızca var olanın varlığını kabul ettikten sonra onun hakkında tartışabiliriz. Varoluş yoktur deme imkânı yoktur. Böyle bir söylem çelişkiye düşürür. Varoluş yoktur diyen kişi, varsa, varoluşun varlığı zorunlu hale gelir. O halde öncelikle kabul edilmesi gereken şey, varoluşun var olduğudur. Aslında bütün düşünme etkinliğinin başlangıcı algılamaktır. İnsan duyu organlarıyla bir şeyi algıladığı anda onun var olduğunu bilir. Herhangi bir şey algılanıyorsa vardır. Algılama işi insanın bilinci tarafından gerçekleştirilen bir eylemdir. Yani varoluşun var olduğunun algılanması için bilincin varlığı zorunludur. Buradan hareketle varoluş bir aksiyom olarak kabul edildiğinde aynı şekilde varoluştan zorunlu olarak doğan bilinç de bir aksiyom olarak karşımıza çıkar.

1.2. Bilinç Aksiyomu

Ayn Rand için varoluş aksiyomu ne kadar önemliyse bilinç aksiyomu da aynı derecede önemlidir. Bilinç var olan objeleri algılama yeteneğidir.³⁵

³³ <https://www.aynrand.org/ideas/philosophy#inrand'swords-1>

³⁴ <https://www.aynrand.org/ideas/philosophy>

³⁵ "İnsanın kendisi, yaşantıları ve dünya üzerindeki bilgisi; aynı zamanda da düşünme ve kendini tanıma yeteneği." Bedia Akarsu, *Felsefe Terimleri Sözlüğü*, 37. "Anlaksal (veya bilişsel) etkinliğin genel özelliği; kişinin kendi iç dünyasının ve dış çevresinin ayırında olmasını sağlayan tinsel yeti. "Bilinç var olan objeleri algılama yeteneğidir. Cemal Yıldırım, *Ansiklopedik Çağdaş Felsefe Sözlüğü*, (İstanbul: Doruk Yayınları, 20049,

Ayn Rand bilgi felsefesine bilincin dış dünyadan habersiz olup olmadığı sorusunu sormak yerine bu soruyu reddederek ve geçersiz kılarak başlar.³⁶ İnsan duyu organlarıyla bir şeyi algıladığı andan itibaren onun varlığının da farkına varmış olur. “Bilinç, farkındalık fakültesidir- var olanı algılama fakültesi..”³⁷ İnsanın algıladığı şeyi algılamış olması ve bunun farkına varması onun bir yeteneğe daha sahip olduğunu gösterir. Bu yetenek algılama yeteneği yani bilinçtir. Algılama ile varoluşun farkına varabilen insan bilinçli bir insandır. İnsanın var olanları algılamasını sağlayan şey onun bir bilince sahip olmasıdır.

“Rand’a göre insanın algıladığı şey var demektir ve kişi ancak bir bilince sahip olarak var olur, çünkü bilinç var olanı algılayabilme gücüdür. Eğer hiçbir şey var değilse bilinç de var olamaz. Bilinçlendirecek hiçbir şeyi olmayan bir bilinç, içten çelişkili ya da terimler arasında bir çelişmeyi ifade etmektedir. Kendinden başka hiçbir şeyin bilincinde olmayan bir bilinç de terimlerde bir çelişki dile getirir. Kendini bir bilinç olarak tanımlamadan ya da kimliklendirmeden önce, bir şeylerin bilincinde olması şarttır. Eğer algılıyorum dediğimiz şey var değilse, sizin sahip olduğunuz o şey de bilinç değildir.”³⁸

Bilinç denilen şey bir algılama yeteneği olduğu için öncelikle yapacağı iş algılamak olur yani bilinç kendisinden önce başka şeyleri algılar. Bu algılama durumu ise algılayan bir bilincin varlığını ortaya koyacağı için bilinç başka şeyleri algıladığı zaman kendi farkına varabilir. Buradan hareketle bilinç kendi varlığını ortaya koyabilmek için başka bir varlığı algılamak zorunda olduğundan sadece kendisinin farkına varamaz. Bilincin oluşumu buna elvermez. Varlığını ortaya koyacak olan bir bilinç için başka bir şeyi algılama zorunluluğu vardır denilebilir.

“Eğer dünyanın sunabildiği şeylere kişinin cevabı duyguysa, kendisi rayları, binaları, o tür diğer şeyleri seviyorsa,

³⁴<https://www.aynrand.org/novels/introduction-to-objectivist-epistemology#bilin%C3%A7-2>

³⁶<https://www.aynrand.org/novels/introduction-to-objectivist-epistemology#bilin%C3%A7-2>

³⁷<https://www.aynrand.org/novels/introduction-to-objectivist-epistemology#bilin%C3%A7-2>

³⁸ Naci İspir, “Ayn Rand’ın Siyaset Felsefesinde Bireysel Hakların Mutlaklığı Sorunu”, *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2007, 510.

Hülya ALTUNYA – Nuray Doğan

onları sevmeyi de seviyorsa, yine de en büyük cevabı kaçırıyordur. Kalıcı bir duygu, hepsinin ifadesi olan bir duygu. Dünyada sevdiği her şeyin amacı... Kendininki gibi bir bilinç bulma. Kendi dünyasının anlamı olan bir bilinç.”³⁹

Ayn Rand *Atlas Vazgeçti* romanında bir bilincin arayışında olduğunu dile getirmiştir. Ama bu bilinç kendi bilinci ya da düşüncelerine değer verdiği diğer insanların bilinci değil, başka bir bilinçtir. Aslında kendisi de aradığı bilinci tam olarak ifade edememektedir. Sadece aradığı bilinç için başka bir şey olduğunu, hiç bulamadığını, daha önce rastladığı bir şey olmadığını söyler. Aslında aradığı bilinçten bahsederken bu bilinçten kastının bir insan olduğu durumundan da bahseder. “Yalnızca hiç hissetmediği, ama hissetmek için canını verebileceği duyguları hissedebilme kapasitesinin bilincinde olan biri...”⁴⁰ Böylece Rand aradığı bilinci ancak bu şekilde anlatabilmiştir.

Ayn Rand akli olan insanların var oluşun var olduğu bilgisine sahip olduklarını belirtir. Varoluşun var olduğu gerçeğini kavrayan insan bunu bilinci sayesinde yaptığını ve algıladığı şeyin var olduğunu anlamış olmakla birlikte var olanı algılayabilen bir bilince sahip olduğunun da farkına varır. Rand’a göre bilincin olması bir şeylerin varlığı ile mümkün olur. Çünkü bilinç, bilinçlendirilecek şeylere ihtiyaç duyar. Bilincin bilinçlendirilecek hiçbir şeyi olmaması ona göre ortaya bir çelişkiyi çıkarır. Bilinç sadece kendi bilincinde olursa da çelişki olur.⁴¹ Bilinç önce bir şeylerin bilincinde olmalıdır ki kendinin de bir bilinç olduğunun bilincine varabilsin. Açıkçası bilgi söz konusu olduğunda bilinci şarttır. Bilinebilecek her şey bilinç sayesinde bilinir. Bilincin biliyor olması için de gereken şey bilinen şeyin var olmasıdır. İnsan var olan şeyin bilgisini elde ederken tutarlı olmalı, elde ettiği bilgiyle var olan birbiriyle çelişmiyor olmalıdır.

Rand’a göre insan iki parçadan oluşur. Bu parçalardan biri madde diğeri ise bilinçtir. İnsan madde ile bilinç arasında çelişkiye düşmemelidir. Tutarlılık ise bilinçle ilgilidir. “Tutarlılık, bilinciniz konusunda sahteliğe sapmaktır.”⁴² Bu yanlış bir söylemdir. Yani aklın bedenle çelişmeden,

³⁹ Ayn Rand, *Atlas Vazgeçti* 1.Bölüm: İtirazsız, 373.

⁴⁰ Ayn Rand, *Atlas Vazgeçti* 1.Bölüm: İtirazsız, 373.

⁴¹ Ayn Rand, *Atlas Vazgeçti* 3.Bölüm: Gerçek Gerçektir, 559.

⁴² Ayn Rand, *Atlas Vazgeçti* 3.Bölüm: Gerçek Gerçektir, 565.

düşüncenin eylemleriyle tutarlılık içinde bir arada olması gerekir. Tutarlılık bilimsel sonuçların elde edilmesinde dikkat edilmesi gereken bir durumdur. "Tutarlılık beklemeyin. Her şey bir diğerinin karşıtıdır. Karşıtlıklardan başka hiçbir şey yoktur."⁴³ Böyle söyleyerek tutarlılığı yok sayan birinin her an çelişkili şeyleri savunuyor olması mümkün olacaktır o kişinin düşüncelerine değer verilemez.

"Zaman değişiyor, insanlar da onunla birlikte değişiyor... yani akıllı kişiler değişiyor demek istiyorum. Bilgelik ne zaman hatırlayıp ne zaman unutmak gerektiğini bilmek demektir. Tutarlılık ve süreklilik, insan neslinden beklenen akıllıca bir uygulama değildir."⁴⁴

Ayn Rand *Atlas Vazgeçti* romanında tutarlılığın önemsiz olduğunu söyleyen insanları eleştirir bir tutum sergilemektedir. Ona göre akıllı olan, aklını kullanan insan tutarlı olur. Akılla ulaştığı sonuçlardan vazgeçip başkaca düşüncelere kayan insan tutarsız olmakla birlikte aklını kullanmayı reddeden insandır. Aslında akıllı olduğunu düşünen akıl yoksunu insanlar dünya içinde en tehlikeli insanlar olarak adlandırılabilir.

Bilinç var olan objeleri algılama yeteneğidir. Bilinç tek başına varlıkları ortadan kaldıramaz ya da değiştiremez. Bu durum Ayn Rand tarafından varoluşun üstünlüğü olarak adlandırılır. "*Varoluş, kimliktir, Bilinçlilik de Kimliklendirmedir.*"⁴⁵ Ayn Rand varoluşun üstünlüğünün şiddetli bir savunucusudur. Varoluşun bilinçten üstün oluşu Rand'ın bahsettiği üç temel aksiyom ile de örtüşmektedir. Varoluş bilinçten önce gelir, bilinç var olanları algılar ve varlıklarının farkına varır. Varoluşun üstün oluşunun bir ispatı; varoluş üstün olmasaydı bir bilincin var olduğundan söz etmek de mümkün olmazdı. Varoluşun üstünlüğü benimsenmelidir. Varoluşun bilgisi, dış dünyanın gözlemlenmesiyle elde edilir. Varoluşun üstünlüğü ilkesi bilincin bilgi elde etmek için kendi dışındaki dünyayı algılaması gerekir. Bu bilgi edinme yöntemi akla uygun olan yöntemdir.

⁴³ Ayn Rand, *Atlas Vazgeçti* 2.Bölüm: *Ya Öyle Ya Böyle*, 5.

⁴⁴ Ayn Rand, *Atlas Vazgeçti* 2.Bölüm: *Ya Öyle Ya Böyle*, 169.

⁴⁵ Ayn Rand, *Atlas Vazgeçti* 3.Bölüm: *Gerçek Gerçektir*, 559.

Rand objektivizm felsefesinde varoluşun bilinçten üstün olduğunu dile getirirken aynı zamanda idealizmi⁴⁶ de eleştirmektedir. Çünkü idealizme göre bilinç varoluştan üstündür. İdealizm gerçekliği görünende değil dış dünyada, doğal dünyanın dışında aramaktadır. Bu öğretiye göre dünya dışarıdan bir güç tarafından yaratılmıştır. İdealizmde gerçekliği belirleyen bilinçtir. Burada bilinç gerçekliği belirlediği için öncelik ve üstünlük bilince verilir. Fakat objektivist felsefede üstün olan varoluştur. Bir bilinç varoluş olmadan olamaz. Önce varoluş olacak ki bilinç var olup varoluşun farkına varabilsin. İdealizmin gerçekliği dış dünyada araması onu objektivizme tamamen zıt bir konuma getirir. Gerçekliği belirleyen şey doğal dünyanın içinde değil dışındadır ve bu ruhsal olan bir şeydir. Burada gerçekliği belirleyecek, ruhsal olan şeyden kasıt bir tür bilinçtir. Gerçekliği belirleyen şeyin bir tür bilinç olması bilincin üstünlüğü anlayışına uygun bir görüştür. Bu da idealizm ve objektivizmi birbirine zıt iki görüş olarak karşımıza çıkarmaktadır. Ayn Rand'a göre idealistler ruh mistikleridir.⁴⁷ Ruh mistikleri gerçekliği doğal dünyada değil de insanın bilincinde ya da bir tür üst bilinçte aradıkları için bu ismi hak etmişlerdir. Şu halde objektivizm idealizmi reddetmek durumundadır çünkü farklı bir tavır objektivizm felsefesinin sonu olur.

1.3. Özdeşlik Aksiyomu

Ayn Rand'ın üçüncü aksiyomu, Özdeşlik Yasası'dır.⁴⁸ Felsefe tarihinde ilk defa Parmenides (M.Ö. 600-500 arası) özdeşlik ilkesini primitif şekliyle dile getiren filozoftur. Parmenides'e göre varlığın var olma dışında hiçbir özelliği yoktur. "Parmenides, özdeşlik ilkesine dayanarak, yalnızca 'Varlık vardır, yokluk ya da var olmayan var değildir' demiştir."⁴⁹ Daha sonra Aristoteles mantık ve metafizik anlayışını,

⁴⁶ "Felsefede en geniş anlamıyla, tinsel güçlerin evrendeki tüm süreçleri ya da olup bitenleri belirlediğini savlayan tüm felsefe öğretilerini içerecek biçimde kullanılan idealizm terimi, varolan her şeyi 'düşünce'yle bağlayıp ondan türeten, düşünce dışında nesnel bir gerçekliğin varolduğunu, başka bir deyişle düşünceden bağımsız bir varlığın ya da maddenin (maddî gerçekliğin) bulunduğunu yadsıyan felsefe akımını niteler." Sarp Erk Ulaş, *Felsefe Sözlüğü*, 713.

⁴⁷ İlkey Yılmaz, "Ayn Rand", 13.

⁴⁸ "Bir şey ne ise odur. Her şey kendisinin aynıdır. A, A'dır." şeklinde ifade edilen akıl ilkesidir." İbrahim Emiroğlu-Hülya Altunya, *Örnekleriyle Mantık Sözlüğü*, 268.

⁴⁹ Ahmet Cevizci, *Felsefe Sözlüğü*, 678.

çelişmezlik ilkesiyle birlikte özdeşlik ilkesine dayandıran filozof ve mantıkçı olmuştur.

Ayn Rand'ın özdeşlikle ilgili görüşü Aristoteles ve Parmenides ile aynı doğrultuda olduğu söylenebilir. Ona göre var olmak bir özdeşliği içermeyi gerektirir. Özdeşlik denilen şey bir şeyin kendisi olmasıdır. Bu açık şekilde A, A'dır şeklinde ortaya konulabilir. "Var olmak belirli bir kimliğe sahip olmak için bir şey olmaktır. Bu, Özdeşlik Yasasıdır: A, A'dır."⁵⁰ Kimlik yasası⁵¹ denilen şey aslında özdeşlik ilkesidir. Var olmak demek bir şey olmak demektir. Bir şey olan varlık ise çeşitli niteliklere sahip olmak zorundadır.

"Aksiyom, bilginin dayanağını belirleyen ifadedir, o bilgiyle ilgili daha başka bilgileri de ihtiva eder, tüm bu diğer ifadeler içinde zaten vardır, konuşan onu belirlemeyi seçse de seçmese de oradadır. Aksiyom öyle bir önermedir ki, muhaliflerinin bile onu inkâr etme sürecinde önce onu kabullenmesini gerekli kılarak onları alt eder. Kimlik [özdeşlik] aksiyomunu kabul etmeyen mağara adamı, onu inkâr etmeye kalkışırken kimlik [özdeşlik] kavramını ve ondan türeyen kavramları kullanmak zorundadır."⁵²

Varoluş ve bilinç aksiyomunda olduğu gibi özdeşlik aksiyomunda da bir şeyin tartışmaya açılması o şeyin varlığını zorunlu kılar. Varlığı kabul edilen şeyler tartışmaya açılabilir. Bir nesne, nesne olabilmek için çeşitli nitelik ve özelliklere sahip olmak zorundadır. Bu nitelik ve özelliklere sahip olan nesne özdeşliği ortaya koyar.

"Biz hiçbir şey bilmediğimizi biliyoruz" diye gıdıklarken, bilme iddiasında bulduklarını görmezden geldiler. "Absolü [kesin] diye bir şey yoktur," derken, bir absolü ilan etmekte olduklarını anlamadılar. "Var olduğunu ve bilince sahip

⁵⁰ <https://www.aynrand.org/ideas/philosophy>

⁵¹ Ayn Rand'ın objektivizm felsefesinde "kimlik yasası" olarak Türkçe'ye çevrilen kavramın aslında özdeşlik anlamında olduğunu düşünmekteyiz. Ayn Rand'ın kullandığı kavram "Identity" 'dir. "Identity" felsefede ve mantıkta özdeşlik anlamına gelmektedir. Buradaki farklılığın sebebi; çevirmenin bu kelimeyi "kimlik" olarak çevirmiş olmasıdır.

⁵² Ayn Rand, *Atlas Silkindi*, çev.: Belkıs Dışbudak, (İstanbul: Plato Film Yayınları, 2007), 1067.

Hülya ALTUNYA – Nuray Doğan

olduğunu kanıtlayamazsın,” diye gıdıkladılar, kanıt denilen şeyin ön şartlarının var olmak, bilinçli olmak ve karmaşık bir bilgi zincirine sahip olmak olduğunu unuttular. Burada bilinecek bir şeyin varlığının, onu bilecek bir bilincin ve kanıtlanmışla kanıtlanmamış gibi kavramların arasındaki farkı ayırt edebilen öğrenilmiş bilginin şart olduğunu anlamadılar.”⁵³

Rand’a göre hiçbir şeyin bilinmediğini söylemek, aslında daha bu söylemi gerçekleştirirken insanı çelişkiye düşürür. Hiçbir şey bilmemek, hiçbir şeyin bilinmediği bilgisini içinde barındırdığı için çelişkilidir. Bilginin olmadığını savunmak da aynı şekilde bilginin olmadığı bilgisiyle yapıldığından bu durum da çelişkiyi doğurmaktadır. Yine insanın herhangi bir savı ortaya koyabilmesi için öncelikle var olması gerekir ki var olduğunun farkına da bilinç sayesinde varacağından her durumda var olduğunu, bir bilince sahip olduğunu, bilginin olanaklı olduğunu kabul etmesi gerekir. Bu kabul insanı çelişkilerle boğuşmaktan kurtarır.

“Konuşmayı öğrenmemiş bir vahşi, varoluşun kanıtlanması gerektiğini ilan ettiğinde, onun var olmayış yoluyla kanıtlanmasını bekliyordur. Bilincinizin kanıtlanmasını isterse, sizden varoluş ve bilinç dışındaki boşluğa adım atmanızı, kendisine her ikisinin kanıtını vermenizi istiyordur... yani sizden sıfırın bilgisini kazanmanızı, sıfır olmanızı istiyordur.”⁵⁴

Varoluş vardır, varoluşun varlığının kanıtlanması varoluşun var olması ön koşulunu gerektirdiğinden ve diğer her şeyin kanıtlanması da varoluşun var olması durumunu zorunlu kıldığından bu tür aksiyomların kanıtlanma çabası saçmadır. Varoluşun var olması sonucunda bilin, özdeşlik ve diğer her şey kendini ortaya koyar. Bütün bunların nedeni varoluşun var olmasıdır. Varoluşun var olması diğer neden olduğu her şeyin öncülüdür bu nedenle varoluş aslında kendisiyle birlikte nedenselliği de var etmiş olur.

1.3.1. Nedensellik Kanunu

Genel anlamda nedensellik kanunu doğada meydana gelen olaylar arasında oluşan bağ şeklinde anlaşılmalıdır. Bu bağ, her olayın bir sebebi

⁵³ Ayn Rand, *Atlas Silkindi*, 1067.

⁵⁴ Ayn Rand, *Atlas Silkindi*, 1070.

olmasıyla ilişkilendirilir. Açıkçası olayların birinin diğeri sonucu ortaya çıkması, ilk olay olmadan ikincisinin gerçekleşmemesi şeklindedir.⁵⁵ Ayn Rand'a göre nedensellik, özdeşlik aksiyomunun ortaya koyduğu bir kanundur. Özdeşlik aksiyomu varlığın tüm nitelik ve özelliklerini tespit eder. Şeylerin kendindeki tüm nitelik ve özellikleri onların doğasıdır. Varlık da doğasıyla uyumlu olmak zorundadır ve kendi doğasının dışında bir harekette bulunamaz. Varlıklar belirli şartlarda, doğalarına uygun tek bir şekilde hareket ederler. Bu duruma nedensellik kanunu denilebilir. Onun felsefesinde nedensellik kanunu her varlığın kendi doğasına göre davranmak zorunda olması durumundan doğan bir sonuçtur. Nedenselliğin kaynağı insan bilinci olmadığı gibi Tanrı da değildir. Evrendeki düzeni sağlayan şey ise varlıkların belli bir şartlar kümesi altında bir varlığın ancak tek bir şekilde davranmaya zorunlu olmasındandır.⁵⁶

Ama insanlar insan aklını yok saymaya teşebbüs ettikleri gibi nedensellik kanunu da yok saymaya yeltenmişlerdir. Nedenselliğin yok sayıldığı toplumlarda bu durum insanlara öyle öğretilmiş ve insanlar da sorgusuzca kabul etmişlerdir. Ancak nedenselliğin yok sayılması sorunların aşılmasını sağlamamış hatta daha büyük sorunlar doğurarak insanların zor durumda kalmalarına neden olmuştur. "Şu anda masanın karşısında oturan bu insanlara, sebep-sonuç ilişkisinin bir batıl inanç olduğu, eldeki soruna çözüm ararken sebebini düşünmemek gerektiği öğretilmişti."⁵⁷ Her varlığın kendi doğasına göre davranmak zorunda olması Rand'a göre nedensellik kanunudur.

Ayn Rand'ın felsefesinde nedensellik kanununa göre davranışların nedeni varlıkların kendi doğaları olsa da her varlığın nedeni olması gerekmez. Nedeni olmayan varlığa evren örnek verilebilir. Evrenin varoluşunda bir nedenden söz edilemez. Her ne kadar evren kendinde farklı şeyler bulundursa da onun dışında hiçbir şey yoktur. Bu yüzden evrenin kendisi dışında bir neden aranamaz.⁵⁸ Evrenin dışında bir şey olmadığı için evrenin nedenini aramazken evren içindeki her hareket bir nedenle var olur. Bu neden ise her bir varlığın kendisidir.

⁵⁵ İbrahim Emiroğlu-Hülya Altunya, *Örnekleriyle Mantık Sözlüğü*, 247.

⁵⁶ İlkay Yılmaz, "Ayn Rand", 9.

⁵⁷ Ayn Rand, *Atlas Vazgeçti 2.Bölüm: Ya Öyle Ya Böyle*, 355.

⁵⁸ İlkay Yılmaz, "Ayn Rand", 9.

Hülya ALTUNYA – Nuray Doğan

Rand nedensellik kanununu özdeşlik aksiyomunun doğal hatta zorunlu bir sonucu olarak görür. Şeylerde var olan bütün hareketin ortaya çıkmasını sağlayan da nedensellik kanunudur. Buraya kadar birbirini tamamlayacak ve destekleyecek şekilde devam eden görüşlerde evrenin nedensellik kanununun dışında tutulması dikkat çeken bir durumdur. Evrende bulunan her şeyin varlığının farkına vardırıan şeyler algılama yoluyla ortaya dökülen varoluş, bilinç ve özdeşlik aksiyomlarıydı. Rand'a göre bir şey hakkında konuşmadan, tartışmadan ya da bir şeyi ifade etmeden önce bütün bunları yapabilmek için öncelikle o şeyin varlığının kabul edilmiş olması zorunludur. Yine varoluş aksiyomu zorunlu olarak bilinci ve özdeşliği de kendisiyle birlikte doğal olarak ortaya koyar. Bu konuyu yukarıda izah etmiştik. Burada asıl dikkat çeken şey özdeşlik aksiyomunun nedensellik kavramını zorunluluk doğurmasına rağmen evrenin nedensellik kavramı dışında tutulmasıdır. Evreni tartışır, ifade ederiz. Evrende hareket de vardır. Bütün bunlar varken nasıl olur da Rand evreni nedensellik kanununun dışında tutar. Henüz algılanmamış olması, bilinemiyor olması evrenin dışında evrenin hareketinin nedeni olan başkaca şeyin var olmadığını söylemez. Çünkü Rand yaptığı temellendirmelerde özdeşlik aksiyomunun nedenselliği doğurduğunu söylemektedir. Varoluş, bilinç ve özdeşlik hakkında tartışma yaratan her şey için bir aksiyomsa ve bu üç aksiyom birbirini tamamlayan, birbirinden ayırlamayacak aksiyomlarsa ve özdeşlik aksiyomu da nedenselliği zorunlu olarak ortaya çıkarıyorsa evrenin kendisinin nedensellik dışında tutuluyor olması ortaya bir çelişki çıkarmaktadır.

Buna göre nedensellik kanunu özdeşlik aksiyomundan çıkıyorsa ve özdeşlik aksiyomuyla varoluş aksiyomu arasındaki sarsılmaz bağdan hareketle nedenselliğin temelini de varoluşa dayandığını söyleyebiliriz. Sadece nedenselliğin temeli değil, her şeyin temeli ve asıl çıkış noktası varoluştur demek mümkündür. Varoluş vardır, varoluş bilinçten önce gelir, bilinç algılama işini yapar ve algılar bilginin yolunu açar.

2. Objektivizm Felsefesinde Bilgi Edinme Aracı Olarak Akıl

Objektivist felsefenin temel kavramlarından biri "akıl" 'dır. Ayn Rand, insanın aklını kullanmasını algı yoluyla elde edilen verileri mantık kurallarını araç edinerek çelişkiye düşmeden kavramsallaştırması olarak anlatır. İnsanın düşüncelerini algısal gerçeklikle bağlantılı tutabilmek için aklını kullanması gerekir. İnsanın aklını kullanarak düşüncelerini algısal gerçeklikle bağlı tutması onun geçerli objektif bilgiyi elde etmesini sağlar. İnsan aklının geçerli bilgiyi elde etmedeki aracı akıl olsa da objektivizm

felsefesinde aklın mantık kurallarından bağımsız olarak geçerli bilgiyi elde etmesi olanaksızdır. Bu sebeple objektivizm felsefesinde mantığın değeri de aklın önemi kadar göze çarpar. Objektivizm felsefesinde geçerli bilginin elde edilmesi mantığa dayanmayan bir akılla mümkün olamayacağından mantığın objektivizm felsefesindeki yerine değindikten sonra akli ele almak gerekir.

Rand insanın yaşamını sürdürmesinin koşullarından biri olarak bilgi edinmeyi görmektedir. O insanın bilgi kazanma aracının da akıl ve mantık olduğunu belirtir. Rand mantığı: "Mantık, duyulardan gelen malzemeyi algılama, tanıma ve birleştirme gücüdür."⁵⁹ şeklinde tanımlamıştır. Duyular bir şeyin var olduğunu gösterir, duyuların sunduğu var olanları tanıyacak olan ise insan aklıdır. Var olanlar tanınıp birleştirildiğindeki yapılış süreci düşünmeyi oluşturur. İnsan var olana 'Bu nedir?' sorusunu sorduğunda verdiği cevapların doğru olup olmadığını ona söyleyecek olan şey mantıktır. Mantığın varlığı da var oluşun var olduğu durumuna bağlıdır. Bir şey mantıkla tanındığında, bu tanıma durumu içinde çelişkiyi barındırmaz. Eğer bu durum içinde bir çelişkiyi barındırıyorsa ortada bir hata vardır. Bu hatayı yapan da kişinin kendi düşüncesidir.⁶⁰ Bir çelişkinin varlığı onu düzeltmeyi gerektirir, bunun aksi bir durumda kişi kendi aklını devreden çıkarmış olur.

" E, sen kimin fikrine danıştın?

Ben kimsenin fikrine danışmam.

Neye dayanarak hareket ettin?

Mantığa.

Kimin mantığına dayandın?

Benimkine."⁶¹

Rand'ın *Atlas Vazgeçti* adlı romanda yer verdiği bu konuşma onun mantığa, hatta insanın kendi mantığına verdiği değeri net bir şekilde ortaya koymaktadır. Şu halde insan en doğru kararı aklını kullanarak, mantığa başvurduğunda verebilir.

⁵⁹ Ayn Rand, *Atlas Vazgeçti* 3.Bölüm: *Gerçek Gerçektir*, 560.

⁶⁰ Ayn Rand, *Atlas Vazgeçti* 3.Bölüm: *Gerçek Gerçektir*, 560.

⁶¹ Ayn Rand, *Atlas Vazgeçti* 1.Bölüm: *İtirazsız*, 32.

Rand için şeyleri harekete geçiren güç insandır. “Aslında harekete geçiren güç olmayınca her şey ne işe yarar ki?”⁶² İnsanın olmadığı yerde diğer şeyler de önemsiz ve anlamsız kalır. Onun için insanın değeri kadar insanın mantığı da önemlidir. İnsan mantığını kullanarak hareket etmeli, üretmeli ve başarıya da mantığıyla ulaşmalıdır. Yine insan girdiği savaşa mantığı ile girmeli ve mantığıyla düşmanı alt etmelidir. “Mantığın silah olmaktan çıktığı bir alanda, silah olarak ne kullanılabilir, diye düşündü.”⁶³ Mantık savaşları kazandırabilecek yegâne silahtır. Mantığına güvenen insanlar zorlukları mantık kullanarak aşarlar fakat mantığı kullanamayanların silahlarının ne olduğunu kavrayamazlar. “Katıksız kötülükle, bilinçli, kendini haklı görmeye çalışmayan, çıplak kötülükle savaşmanın olanaksız olduğunu kaoramaktan gelen öfke.”⁶⁴ Bu öfkenin sebebi de mantık kullanılarak bilinçli yapılan saf kötülükle baş edilemeyeceğindedir. Çünkü sadece kötülük olsun diye bilinçli yapılan kötülükle savaşmak için öncelikle bunu anlamak lazımken mantıklı insanlar bu duruma bir anlam veremedikleri için öfkelenir. Ayn Rand *Atlas Vazgeçti* romanında mantığı, ne olduğundan ziyade ne olmadığını anlatarak ele almıştır.

“O kadar gurur duyduğunuz gri madde, lunaparktaki ayna gibidir, asla erişemeyeceğiniz bir gerçeğin çarpıtılmış sinyallerini size yansıtmaktan başka bir şey yapamaz.”⁶⁵
“Vardığınız mantıksal sonuçlardan ne kadar eminseniz, o kadar yanılırsınız. Beyniniz bir çarpıtma aracı olduğuna göre, o beyin ne kadar aktifse çarpıtma da o kadar büyük olacaktır.”⁶⁶

Burada mantığın insanı yanlış sonuçlara ulaştıracağı saçmalığı anlatılmıştır. Fakat Rand’a göre bu görüşe katılmak mümkün değildir. İnsanı gerçek doğrulara ulaştıracak olan araç mantıktır. Beyin aktif oldukça düşünür, mantıkla da gerçeklere ulaşır. Romanda mantığın reddedildiği bölümlere de yer veren Rand, bu durumun eleştirisiyle mantığın neliğini anlatma çabasına girmiştir. “Sağduyu aramayın. Böyle bir şey beklemek saçmadır. Doğada mantık yoktur. Hiçbir şeyde

⁶² Ayn Rand, *Atlas Vazgeçti* 1.Bölüm: İtirazsız, 481.

⁶³ Ayn Rand, *Atlas Vazgeçti* 1.Bölüm: İtirazsız, 511.

⁶⁴ Ayn Rand, *Atlas Vazgeçti* 1.Bölüm: İtirazsız, 516.

⁶⁵ Ayn Rand, *Atlas Vazgeçti* 2.Bölüm: Ya Öyle Ya Böyle, 4.

⁶⁶ Ayn Rand, *Atlas Vazgeçti* 2.Bölüm: Ya Öyle Ya Böyle, 4.

yoktur.”⁶⁷ Mantığı reddeden hiçbir düşünce kabul edilebilir değildir. “Mantık denen önyargının zincirlerini kuralım.”⁶⁸ Bu cümleyi kurabilen bir kişi düşüncesi dikkate alınabilecek biri değildir. Mantığı yok sayabilecek biri düşünmemeyi seçen kişidir ve onun mantığı reddetmesi en büyük hatasıdır. “Tartışmayın, kabul edin. Kendinizi ayarlayın. İtaat edin.”⁶⁹ İşte tam olarak mantığını kullanmayan bir insanın varacağı sonuç budur. İtaat etmek, düşünmeden başkalarının gölgesinde yaşamaktır ki buna da yaşamak denilemez. Böylece yaşamak başkasının gölgesinde değil aklın ve mantığın ışığında olmaktır.

Objektivist felsefede insanın doğru, geçerli ve kesin bilgiye ulaşabilmek için duyu organlarıyla elde ettiği algısal verileri, çelişkiye düşmeden yani mantık kurallarıyla kavramsallaştırarak geçerli objektif kavramlar ortaya koymalıdır. “Akıl, duyulardan gelen malzemeyi algılama, tanıma ve birleştirme gücüdür. Duyuların işi, insana varoluşun kanıtlarını getirmektir ama onları tanıma işi o insanın aklına aittir.”⁷⁰ Onun objektivist felsefesinde akıl dışında başkaca bir araç, bilgi edinmek için kullanıldığında insan gerçeklikten uzaklaşır. “İnsanın temel niteliği onun akıl melekesidir. İnsanın akli onun temel hayatta kalma aracıdır; onun bilgi elde etmesinin tek yoludur.”⁷¹ Denilebilir ki insanın objektif bilgiyi elde etmesindeki aracı; akıldır.

Ayn Rand’a göre insan bütün davranışlarında doğru olanı seçmelidir. “... insanın doğru olanı yapması gerektiğini hala en açık gerçek olarak görüyordu. İnsanların nasıl olup da başka türlü davranmak isteyebileceğini hiç anlayamıyordu, ama öyle davranabildiklerini öğrenmişti.”⁷² Rand bu durumu kabul edilemez bulur. İnsanların en temel gerçek olan doğruyu yapmaktan vazgeçerek yanlışla gitmekte olduklarını anlayamaz. Akıl doğru olanı gösterir ve insanlar akli terk ederek yanlışla yönelir. Bunun anlamlandırılabilmesi Rand’a göre imkansızdır.

⁶⁷ Ayn Rand, *Atlas Vazgeçti* 2.Bölüm: *Ya Öyle Ya Böyle*, 5.

⁶⁸ Ayn Rand, *Atlas Vazgeçti* 2.Bölüm: *Ya Öyle Ya Böyle*, 5.

⁶⁹ Ayn Rand, *Atlas Vazgeçti* 2.Bölüm: *Ya Öyle Ya Böyle*, 5.

⁷⁰ Ahmet Beşe-Nevzat Can, “Ayn Rand’ın Felsefesinde Sanatın Neliği ve Psiko-Epistemik İşlevi”, *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8/2, (2006): 71.

⁷¹ Ayn Rand, *Kapitalizm Bilinmeyen İdeal*, çev.: Nejdet Kandemir, (İstanbul: Plato Film 2004), 11.

⁷² Ayn Rand, *Atlas Vazgeçti* 1.Bölüm: *İtirazsız*, 7.

“Papazlar çadırlarda insanoğlunun doğaya karşı elinden bir şey gelmeyeceğini, bilimin bir yalan olduğunu, insan zihninin başarısızlığa mahkûm olduğunu, aslında insanın, aklıyla gurur duyduğu için cezalandırılmakta olduğunu haykırırken, umutsuz yüzleri, yalvaran gözleriyle insanlar o çadırları dolduruyorlardı. Orada, insanoğlunun kendini yarılan tren raylarından ya da patlayan kamyon lastiklerinden koruyabilmek için tek umudunun, mistik sırlara inanmak olduğunu dinliyorlardı. Mistik sırların anahtarı da sevgiydi. Sevginin, kendini silmenin, başkalarının ihtiyaçları uğruna kendini feda etmenin gerekliliğini haykırıp duruyorlardı çadırlarda.”⁷³

Ayn Rand’ın *Atlas Vazgeçti* romanının bir bölümünde kışın getirdiği kar, soğuk ve sonucunda doğan çaresizlikten sonra insanlar mistik inançlarda çözüm aramaya yönelmişlerdir. Üreten insanların bir bir battığı, bilim adamlarının, sanayicilerin, başarılı insanların ortadan kaybolduğu, üretimin durduğu, enerjinin tükendiği bir ortamda bastıran çetin kış koşulları insanları çok sarsmış ve çaresiz bırakmıştır. İnsanların doğaya karşı çaresiz olduğunu savunan papazlar, aslında doğaya hükmeden insanların varlığından, şimdi ortalarda olmasalar da bir zamanlar var olduklarından habersiz gibi konuşurlar. İnsanın doğaya karşı elinden bir şey gelmemesi söz konusu olamaz. İnsan, aklıyla yaşadığı doğayı kendine göre düzenleyip ona hükmedebilir. İnsan bunu zihni sayesinde yapabilir ve insan zihninin başarısızlığa mahkûm olduğu yanlış bir bakış açısıdır. Çünkü insan zihninin başarılarla ulaştığı birçok kez gözlemlenmiştir. İnsan aklıyla gurur duyduğu için cezalandırılmaz. İnsanın bu sebepten cezalandırıldığını düşünmeyi sağlayan şey aklına sırtını döndüğünde karşılaştığı olumsuzluklardır. İnsanları olumsuz şartlardan kurtaracak olan şey ise sevgi ve bu sevgiyi başkalarına yönelterek kendinden vazgeçmek değildir. İnsanoğlunu kurtaracak olan şey mistisizm değil insanın aklını kullanmasıdır.

Ayn Rand, *Atlas Vazgeçti* romanında insan aklına, zekasına verdiği önemi birçok kez vurgulamıştır. İnsan aklı insanlığın devamlılığı için başvurulacak tek araçtır. Aklını kullanan insanlar mantıkla da hareket ederlerse başarılı olurlar. Başarıyı elde etmiş olan yaratıcı insanların zayıflar için, aklını kullanmayı reddetmiş olanlar için yapmak zorunda olduğu hiçbir şey yoktur. Kötülüklerin kökü insan zihni değil, insanın

⁷³ Ayn Rand, *Atlas Vazgeçti* 2.Bölüm: *Ya Öyle Ya Böyle*, 286.

zihnini kullanmaması yani doğru kullanmamasıdır. Hayatta var olan herkes kendi için vardır, hayatını kendi için yaşmalıdır. Hiç kimse başkasına hizmet etme zorunluluğunda değildir. Hele ki bu zorunluluk ahlâkî görev olarak insanlara sunulursa altruizm⁷⁴ ortaya çıkar ve altruizm insanlığın sonunu getirir. Bunu göremeyip insan aklına sırtını dönenler hayata sırtını dönmüş olurlar ve hayatlarından vazgeçmiş sayılırlar.

“Deha denilen şey bir batıl inançtır, Jim. Akıl diye bir şey yoktur. İnsan beyni bir sosyal üründür. Çevresinden aldığı etkilerin toplamıdır. Hiç kimse, hiçbir şey icat etmez. Yalnızca sosyal atmosfer içinde uçup geçen şeyleri yansıtır. Dâhî de entelektüel bir çöpçüdür, aslında toplumun malı olan, kendisinin toplumdan çaldığı düşünceleri biriktirir. Düşünce hırsızlıktır. Özel servetleri yok edersek, daha adil bir servet dağılımı sağlarız. Dehayı yok edersek, o zaman da fikirlerin dağılımını daha adaletli hale getirmiş oluruz.”⁷⁵

Rand dehaları çok önemli bir yere koymuş, dünyayı sırtında taşıyan Atlas'ların aslında o dehalar olduğunu açıklamıştır. Dehalar, zekiler, aklını kullananlar yani dünyayı sırtında taşıyanlar birden ortadan kaybolsalar, her zaman onları suçlayan diğer insanlar kötü duruma düşerler. Görülmektedir ki akılı yok sayan, başına gelen her türlü kötülüğü insan aklından bilenler yaptıkları hatadan ders çıkarmak yerine daha da dibe batmaktadırlar.

⁷⁴ “Altruizm: İnsanların bazen başkalarının menfaatine olan ve kendi menfaatlerine ilgi duymayan şeyleri yapmaları gerektiğini belirten herhangi bir etik görüş, bir tür etik fedakârlık olarak düşünülebilir. İnsan notunun olmadığı, insanların kendi çıkarlarına inanmadıklarına inandıkları şeyi yapabilecekleri görüşüne psikolojik fedakârlık denilebilir.” <https://www.aynrand.org> “Özgecilik (Altruizm): İnsanlığı, insanları çıkar gözetmeden sevmek, kişinin kendisini başka insanların ve toplumun refahına, genel iyiliğine adanması tavrı; başkalarının iyiliğini temele alan, diğer insanlara karşı iyiliksever, iyi niyetli, hoşgörülü ve yardımsever olmayı bir tavır olarak ön plana çıkartan, ‘başkası için yaşamak’ formülüne göre davranmayı öneren ahlak anlayışı; bencilliğin ve bireyciliğin karşısında yer alan bir görüş olarak, kişinin kendisini hiçbir çıkar gözetmeden, başkalarının ihtiyaç ve çıkarlarına adanması gerektiğini dile getiren öğretidir.” Ahmet Cevizci, *Felsefe Terimleri Sözlüğü*, (İstanbul: Paradigma Yayınları, 2003), 311.

⁷⁵ Ayn Rand, *Atlas Vazgeçti 2.Bölüm: Ya Öyle Ya Böyle*, 360.

Objektivizm felsefesinde akıl en çok önem verilen yetidir. İnsanlar aklını kullanmadan yaşayamaz. Bu felsefenin en üstün değeri; akıldır. “Kendini yok etme kavramına karşı grevdeyiz. Kazanılmamış ödüllere, ödüllendirilmemiş görevlere karşı grevdeyiz. Kişinin kendi mutluluğunun peşinde koşmasını kötü sayan dogmaya karşı grevdeyiz. Hayatın bir suçluluk olduğu doktrinine karşı grevdeyiz.”⁷⁶ Objektivizm felsefesi bireyin değerli olduğunu savunur ve kendini yok etme durumunu kabul etmez. İnsanların akıl ve becerileriyle elde ettiği başarıların ödüllendirilmesi ve başarı elde edilmeden kimsenin ödüllendirilmemesi gerektiğini savunur. Ayrıca bu felsefeye göre insanlar kendi mutluluğunun peşinden koşmalı ve bunu bir günah gibi, kötü bir şey gibi algılamamalıdır. Hayat insanlara verilmiş bir ödüldür ve bu ödül suçluluk değil mutlulukla değerlendirilmelidir.

Rand’a göre insan hayatı onun aklına bağlıdır. “Varım, o halde düşüneceğim,”⁷⁷ İnsan akıllı bir varlık olmasının yanında iradeye de sahiptir. İnsan bilinci iradeli bir bilinçtir. İnsanın ahlaki ideali insan olmayı kabullenmek olmalıdır. İnsan sahip olduğu her bilgiyi iradesi ve kendi çabasıyla edinir. İnsan her şeyi bilemez ama biliyor olmaktan vazgeçmemeli, hayatının sınırları içinde bilebileceği her şeyin peşine düşmelidir. İnsan yanlışlar da yapabilir fakat insan kendi yaptığı yanlış düzeltme gücüne de sahiptir.⁷⁸ Bilgi sınırsızdır, insan hayatı boyunca hep daha çok şey bilmeye çabalamalıdır.

Sonuç

Ayn Rand’ın objektivizm felsefesinin, dünyada yaşamak için insanlara rehber olma görevini üstlenmiş bir felsefe olduğu söylenebilir. Bu felsefe, insana yaşadığı hayatla başa çıkma yollarını ve bu yolların sonucunda başarıya ulaşmayı vadeder. Ayrıca yaşanan hayat tezatlarla doludur. Buna göre objektivizm felsefesi, yaşamı olduğu gibi anlamaya çalışan felsefi bir etkinliktir. Objektivizm felsefesi gerçekliğin objektif olduğu iddiasına dayanır. Objektif gerçeklik ise varoluş, bilinçlilik ve özdeşlik aksiyomlarıyla mantıksal olarak kanıtlanır. Her varlık varoluşunu *düşünerek*, varlığına ulaşır. “Varoluş vardır.” şeklinde ifade edilen bu ilk aksiyom, objektivizm felsefesine ait ilk mantıksal ilkedir.

⁷⁶ Ayn Rand, *Atlas Vazgeçti* 3.Bölüm: *Gerçek Gerçektir*, 548.

⁷⁷ Ayn Rand, *Atlas Vazgeçti* 3.Bölüm: *Gerçek Gerçektir*, 642.

⁷⁸ Ayn Rand, *Atlas Vazgeçti* 3.Bölüm: *Gerçek Gerçektir*, 642.

Varoluş aksiyomu, diğer mantıksal ilkelerden önce gelir. Mantıksal ilkelerden bilinçlilik aksiyomu, her varlığın, duyularla algılama işlemi tamamlandıktan sonra düşünme süreciyle birlikte varlıkların varoluşuna dair bilgiyi ifade etmesidir. Mantıksal ilkelerden özdeşlik aksiyomu ise varlıkların doğası itibarıyla kendisinin dışında başka bir şey olamamasıdır. Özdeşlik aksiyomu nedensellik aksiyomunu ortaya çıkartır. Evren dışında tüm varlıklar, doğalarının gereği olan zorunlu hareketi yapmak durumundadırlar.

Ayn Rand tarafından objektivizm felsefesi, dünyayı anlayabilmek için sahip olunan tek mutlak güç olarak insanlara sunulmaktadır. Bu felsefe ise gücünü araç olarak kullandığı mantıktan almaktadır. Her insan mantıksal düşünmeye mecburdur. Aklını kullanmayı başkalarına devreden mistikler, başarılı ve mutlu bir yaşam sürdüremezler. Yaratıcı düşünmenin ortaya çıkması, aklın özgür olmasıyla ilişkilidir. İnsanı yaşamdaki tezatlardan kurtaracak olan araç; mantıktır. Objektivizm felsefesinin insana katacağı şey ise mantığın değerinin farkına varmak, hayatı bir amaç doğrultusunda yaşamak ve bireyin özsaygıya sahip olmasını sağlamaktır.

Kaynakça

Akarsu, Bedia. *Felsefe Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: İnkılap Kitabevi, 1998.

Aristoteles. *Kategoriler*. Çev.: Saffet Babür. Ankara: İmge Kitabevi Yayınları, 2002.

Aristoteles. *İkinci Çözümler*. Çev.: Ali Houshiary. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2005.

Aristoteles. *Metafizik*. Çev.: Ahmet Arslan. İstanbul: Sosyal Yayınları, 2010.

Beşe, Ahmet-Can, Nevzat. "Ayn Rand'ın Felsefesinde Sanatın Neliği ve Psiko-Epistemik İşlevi", *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8/2,(2006): 60-80.

Cevizci, Ahmet. *Felsefe Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Paradigma Yayınları, 2003.

Cevizci, Ahmet. *Felsefe Sözlüğü*, İstanbul: Say Yayınları, 2015.

Hülya ALTUNYA – Nuray Doğan

Dykes, Nicholas. "Mrs. Logic And Law, A Critique of Ayn Rand's View of Government", *Philosophical Notes: 50*, Libertarian Allians, 1998. <http://www.libertarian.co.uk/lapubs/philn/philn050.pdf> (Erişim Tarihi: 25.04. 2019)

Emiroğlu, İbrahim, Altunya, Hülya. *Örnekleriyle Mantık Sözlüğü*. İstanbul: Litera Yayıncılık, 2018.

Gensler, Harry J. *The A to Z of Logic*. The Scarecrow Press, Inc UK, 2010.

Gündoğan, Ali Osman. "Edebiyat ile Felsefe İlişkisi Üzerine", *AÜİFD*. 40/1 1999, 195-203.

İspir Naci. "Ayn Rand'ın Siyaset Felsefesinde Bireysel Hakların Mutlaklığı Sorunu", *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10/2 2007, 509-521.

Kant, Immanuel. *Gelecekte Bilim Olarak Ortaya Çıkabilecek Her Metafizığe Prolegomena*. Çev.: İoanna Kuçuradi-Yusuf Örnek. Ankara: Türkiye Felsefe Kurumu Yayınları, 2002.

Kant, Immanuel. *Arı Usun Eleştirisi*. Çev.: Aziz Yardımlı. İstanbul: İdea Yayınları, 2008.

Rand, Ayn. *Hayatın Kaynağı*. Çev.: Belkıs Çorakçı Dişbudak. İstanbul: Plato Film Yayınları, 2003.

Rand, Ayn. *Kapitalizm Bilinmeyen İdeal*. Çev.: Nejdet Kandemir. İstanbul: Plato Film Yayınları, 2004.

Rand, Ayn. *Atlas Silkindi*, Çev.: Belkıs Dişbudak. İstanbul: Plato Film Yayınları, 2007.

Rand, Ayn. *Atlas Vazgeçti 1.Bölüm: İtirazsız*, Çev.: Belkıs Dişbudak. İstanbul: Plato Film Yayınları, 2008.

Rand, Ayn. *Atlas Vazgeçti 2.Bölüm: Ya Öyle Ya Böyle*, Çev.: Belkıs Dişbudak, İstanbul: Plato Film Yayınları, 2007.

Rand, Ayn. *Atlas Vazgeçti 3.Bölüm: Gerçek Gerçektir*. Çev.: Belkıs Dişbudak, İstanbul: Plato Film Yayınları, 2008.

Rand, Ayn. *İşadamı İçin Felsefe*. Çev.: Taylan Kızılöz. İstanbul: Plato Film Yayınları, 2009.

Ayn Rand'ın Objektivizm Felsefesinde Araç Olarak Mantık ve Mantık İlkeleri

Rand, Ayn. *İhtiyacımız Olan Felsefe*. Çev.: Nejdet Kandemir. İstanbul: Plato Film Yayınları, 2009.

Rand, Ayn. *Yeni Entelektüel İçin*. Çev.: Orhan Düz-Belkıs Dişbudak. İstanbul: Plato Film Yayınları, 2009.

Saral, Tuna, "Kapitalizmin Etik Temeli: Ayn Rand Ve Murray Rothbard'da Serbest Piyasa İdeali", Yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi, 2014.

Ulaş, Sarp Erk. *Felsefe Sözlüğü*, Ankara: Bilim Ve Sanat Yayınları, 2002.

Yıldırım, Cemal. *Ansiklopedik Çağdaş Felsefe Sözlüğü*, İstanbul: Doruk Yayınları, 2004.

Yılmaz, İlkay. "Ayn Rand".

http://yilmaz.mersin.edu.tr/derslerdir/materyaller/KIS/rand_ay3.pdf
(8.11.2017).

Logic and Principles of Logic as A Means in The Philosophy Objectivism of Ayn Rand

Hülya ALTUNYA*

Nuray DOĞAN**

Extended Abstract

Ayn Rand (1905-1982) was an author and a philosopher. She wrote the best-selling novels and books; *The Fountainhead* and *Atlas Shrugged*. Her novels are different from novels of F. Kafka (d. 1924), A. Camus (d. 1960), J.P. Sartre (d. 1980), F. M. Dostoyevsky (d. 1881), Simone de Beauvoir (d. 1986) which is expressed its theses without using the concepts of philosophy. For at that she uses the concepts of philosophy and logic in her novels. Logic increases the quality of life and strength of man. The only way to get the right knowledge is the art of logic. In other words, man should acquire the art of logic and knowledge and aim to choose logic and happiness again. At the same time Ayn Rand is known as Mrs. Logic. For she was interested in logic issues and she made logical inferences in

* Assoc. Prof., SDU, Faculty of Divinity, hulyaaltunya@sdu.edu.tr

**SDU, Graduate School of Social Sciences, Graduate Student, nry_cln@hotmail.com

Hülya ALTUNYA – Nuray Doğan

her novels, stories and plays. She also wrote polemical and philosophical essays. But her works were not in academic style. Her polemical style was sarcastic tone and dogmatic. Moreover, understanding her views requires reading her fictions but her fictions is not for everyone's taste. Her books include epistemology, ontology, logic, philosophy of logic, moral philosophy, political philosophy and theory of art. Philosophy is divided into good and bad philosophy. She was influenced by Aristotle's philosophy and logic. Aristotle's philosophy is an example of good philosophy. On the other hand, she criticized Kant's philosophy. She also rejected Kant's conception of reason. She demonstrated to philosophy of Kant as an example of bad philosophy. She developed her views with the questions of her readers. For Ayn Rand, founder of the philosophy of objectivism, "life" is the most valuable thing a person can have. The philosophy of objectivism is based on three categories: the intrinsic, the subjective and the objective. One must discover what is real in his / her life and succeed in acting based on reality. According to Ayn Rand, man is formed to two parts. One of these parts is matter and the other is consciousness. The reason for the existence is not God that exists. Rand accepts only one thing as a creator. This creator is nature elements. Nature elements are the governing power that reorganize the naturally exists. What is mean by the power of government? It is power of man to shape, to direct and to regulate that existing. Ayn Rand's philosophy of objectivism, which argues that man cannot survive without having a philosophy, is a system ready to undertake the task of guiding man throughout his life. The philosophy of objectivism is a philosophy that can affect every aspect of human life and lead people to live humanly, especially in the ontic, epistemic, ethical, and political fields. Rand based his philosophy of objectivism on the basis of reason, logic, and the necessities of human nature and offered it to the service of humanity. In her view, human being has to think how to get knowledge for surviving his / her life. Thinking is possible with reason; that is, human being can survive in terms of his / her intellect. However, in order to have a good action and be successful via intellectual life, she / he has to focus on the following three rules: logic, goal, and self-respect. Logic becomes a means in the philosophy of objectivism who aims to provide human life with guidance. In the basis of Rand's philosophy, there is the notion of "objective reality". Objective reality exists independently from emotions and expectations of human being. This reality reveals itself regarding three axioms: existence, consciousness, identity. Axioms is what is directly

perceived and experienced without any evidence. These a priori and self-evident axioms remind the three principles of classical logic: identity, contradiction, excluded middle (or third). Ayn Rand accepts logic as a means for revealing the absolute power of the philosophy of objectivism in terms of the above three principles. According to Ayn Rand logic is the art of non-contradictory identification which contradiction cannot exist. She also accepted to concept is not valid unless it integrates it without contradiction into the total sum of its knowledge. For this reason, we aimed to present the functions of principles of logic in her philosophy based on *Atlas Shrugged*, which includes all the defenses of Ayn Rand's philosophy of objectivism in order to address and systematically convey the philosophy of objectivism which is thought to be guiding man. *Atlas Shrugged* explains to conception of metaphysical realism, rationality, ethical egoism, capitalism and art.